

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ ТА РЕДАГУВАННЯ

УДК 070.489

DOI <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2022.5.2/46>

Близнюк А. С.

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Давидова Л. В.

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Зайко Л. Я.

Житомирський державний університет імені Івана Франка

СТУДЕНТСЬКО-ВИКЛАДАЦЬКА ГАЗЕТА «УНІВЕРСУМ»: ІСТОРІЯ ТА СЬОГОДЕННЯ

*Регіональний інформаційний простір Житомирщини цікавий з наукової точки зору саме через існування розвиненої системи мас-медіа та, зокрема, періодичних видань. **Мета статті** – ознайомлення наукової спільноти з історичними передумовами створення, подальшого розвитку та функціонування студентсько-викладацької газети «Універсум» Житомирського державного університету імені Івана Франка. **Методологія:** історичний метод застосовано для опису особливостей створення та розвитку газетного видання «Універсум» в інформаційному просторі Житомирщини; метод аналізу застосовано при поділі процесу підготовки видання до друку на етапи, а також аналізу складових видання – архітекtonіка, технічне редагування, художнє оформлення видання; синтез – при об'єднанні раніше поділених частин видання в єдине ціле для висновування з приводу якості видання; контент-аналіз – при аналізі рубрик видання. **Науковою новизною наукової статті** є дослідження передумов та процесу створення, функціонування та розвитку студентсько-викладацького газетного видання «Універсум», а також ролі цього видання в інформаційному просторі Житомирщини. У статті викладені результати аналізу особливостей архітекtonіки, технічного редагування та художнього оформлення видання. Зазначено, що повноколір, застосування заокруглених кутів на ілюстраціях та плашок в оформленні видання мають позитивний психологічний вплив на читацьку аудиторію. У висновках констатуємо важливість функціонування видання «Універсум» в інформаційному просторі Житомирщини як студентсько-викладацького видання, а також висновуємо про необхідність цієї платформи у процесі підготовки фахівців-журналістів. Перспективами наукового дослідження є вивчення передумов та процесу створення, функціонування та розвитку періодичних видань Житомирщини, у тому числі газетних видань інших закладів вищої освіти.*

Ключові слова: друковані видання, газетне видання «Універсум», молодіжна преса, редактор, журналіст.

Постановка проблеми. Розмаїття періодики Житомирщини спонукає до вивчення історії створення, функціонування, занепаду та можливих трансформацій саме такого виду мас-медіа в інформаційному полі. Газетні періодичні видання – одні з наймасовіших медіа, які мали значний вплив на суспільну свідомість. Тому важливо дослідити, проаналізувати, вивчити та систематизувати інформацію про зазначені медіа саме в межах певного регіону, зокрема Житомирщини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До питання зародження, створення, подальшого розвитку та функціонування місцевого інформаційного простору, в тому числі періодичних газетних та журнальних видань Житомирщини зверталися такі науковці: О. Андросович – до теми періодичних друкованих видань Новоград-Волинського району Житомирської області (Звягельщини) [13] та теми спортивного контенту у засобах масової інформації Житомирщини [1]; В. Башманів-

ський – до теми міжкультурного діалогу в мас-медіа Житомирщини [3; 4]; Т. Безверха, зокрема, звертає увагу на особливості редакторської підготовки періодичних видань національних меншин Житомирщини [5] та розглядає періодичні видання національних меншин Житомирської області як чинник етноінтеграції громадянського суспільства в Україні [6]; А. Близнюк – до питання сучасного книговидання Житомирщини [7]; О. Василевич – до питань видавничої справи та книгодрукування на Житомирщині в ХІХ – на початку ХХ ст. [8]; Л. Давидова звертається до проблеми дослідження регіональної газетної періодики в сучасному інформаційному просторі України та Польщі, у тому числі аналізуючи найтиражніші періодичні газетні видання Житомирщини [10]; К. Дюжева – до питань особливостей висвітлення пандемії COVID-19 у житомирських регіональних онлайн-ЗМІ у період серпень–грудень 2020 р. [11]; Л. Зайко – до питання зародження та появи альтернативної приватної преси наприкінці 80-х – на початку 90-х років ХХ століття, яка сприяла демократизації суспільства, виборчих процесів, а також прискоренню процесів набуття незалежності України, зокрема до створення та існування періодичного друкованого газетного видання «Голос громадянина» [14]; М. Кравчук та З. Партико звернулися до теми преси Житомирщини в період Другої світової війни [15]; С. Стельникович аналізує функціонування офіційної україномовної газетної періодики, яка виходила на території генерального округу «Житомир» в період Другої світової війни, визначає її роль як інформаційно-пропагандистського органу нацистської окупаційної влади [16]. Невирішеною частиною проблеми вивчення регіональних періодичних видань є вибірковість звернення до історії створення та розвитку, існування окремих ЗМІ.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження та ознайомлення наукової спільноти з історичними передумовами зародження, створення, подальшого розвитку та функціонування студентсько-викладацької газети «Універсум» Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Виклад основного матеріалу. Історичний аспект. Передумовою створення загального університетського періодичного газетного видання «Універсум» можна вважати розгалужену систему рукописних стіннівок у межах факультетів, кафедр, профспілкових комітетів, окремих студентських груп. Документального підтвер-

дження попередніх спроб створення саме в Житомирському державному університеті імені Івана Франка подібного видання не існує.

Як зазначено на сайті університету, з середини 90-х років, з поширенням серед населення, у т. ч. й студентів, комп'ютерної техніки почали спорадично з'являтися студентські друковані видання – «Філфак цайтунг», «Без назви» та інші факультетські видання, які виходили невеликим накладом, множилися на ксероксах чи різнографах. Продовжували існувати стіннівки, в яких досить велика частина матеріалів вже була надрукована на матричних чи лазерних принтерах. Проте всі вони мали кілька суттєвих недоліків – майже повна зміна творчого колективу за час підготовки наступного номеру, надзвичайно мала періодичність, цілковита відсутність підтримки керівництвом навчального закладу. І, як наслідок, припинення видання та забуття [18].

З того самого джерела ми можемо дізнатися, що у 2001 році з'явилася чергова студентська газета «Експромт». Це видання було малотиражним, але користувалося попитом серед студентів та викладачів, особливо коли в ньому почали підніматися актуальні питання студентів (законність щоденних четвертих пар, а то й п'ятих, порядок призначення стипендій, процес поселення у гуртожиток тощо). Завдяки силі та наполегливості, відданості мрії та ініціативності її головного редактора В. Гребьонкіна, студента тоді ще другого курсу філологічного факультету, та допомоги зацікавлених людей (В. Врублевського – тоді редактора газети «Вільне слово», О. Осипчука – тоді працівника газети «Пульс-норма», А. Близнюка – тоді заступника декана філологічного факультету, А. Жигори – голови профкому студентів університету на той час) газета продовжувала існувати і користуватися попитом у читачів [18].

За відсутності підтримки від керівництва університету процесу видання газета «Експромт» видавалася більше року. Можна зазначити, що газета «Експромт» фактично стала загальноуніверситетським виданням.

З приходом до Житомирського державного університету імені Івана Франка нового ректора – професора П. Сауха – становище докорінно змінилося. Вже через кілька днів після його призначення, 19 грудня 2002 року, ініціативна група у складі трьох осіб (А. Близнюка, доцента кафедри зарубіжної літератури, та двох студентів філологічного факультету – О. Василевича й В. Гребьонкіна, головного редактора студентської газети «Експромт») потрапила до кабінету ректора з про-

позицією створення загальноуніверситетської студентсько-викладацької газети [18].

Було створено належні умови для видавничого процесу такого видання: виділені потрібні кошти на придбання необхідного обладнання, надано приміщення, укладено угоду з Житомирським комунальним книжково-газетним видавництвом «Полісся» Житомирської обласної ради на друкування газети. Згодом у штатний розпис університету була введена посада «редактор газети», яка була поділена між двома студентами у ролі працівників редакції газети.

Через процес конкурсу на кращу назву нової газети студентів та викладачів було обрано назву «Універсум» – «світ як ціле». Видання було офіційно зареєстроване в управлінні у справах преси та інформації Житомирської обласної державної адміністрації 22 січня 2003 року. Через певний час світ побачив перший номер газети. Макетування та верстка номера В. Гребьонкіна – першого редактора газети, студента третього курсу філологічного факультету. Шеф-редактор газети – доцент, кандидат філологічних наук, згодом завідувач кафедри редагування та основ журналістики А. Близнюк.

Газета виходила раз на місяць 11 разів на рік на 4-х сторінках формату А4. Необхідно зазначити, що усі номери газети були створені виключно силами студентів, які були і редакторами (В. Гребьонкін, Н. Миколаєнко, Л. Кицак, Л. Золотюк, М. Каплун, М. Олексієнко, Ю. Гуз, О. Трохимчук

та ін.), і кореспондентами (Н. Білеко, О. Галагуза, Ф. Грабовський, Ю. Гребьонкіна, О. Земляна, В. Калайчева, Т. Конончук, Д. Круподьоров, О. Мангушева, Т. Приймачук, А. Садовніков, М. Сівоха, І. Шепетюк, К. Умінська, М. Ожгібесова, Т. Рибак, А. Приймак, А. Римар, Л. Савчук, Д. Матвійчук, Л. Мельник, М. Вертецький, О. Голобородько, А. Кравчинська, М. Нагірняк, А. Лефтер та ін.), і верстальниками (В. Муравицький, О. Трохимчук, В. Данилюк), і фотокореспондентами (О. Портянко, М. Каплун, М. Олексієнко, Р. Іванчик).

Ілюстративний матеріал (малюнки, карикатури та ін.) для газети створювали О. Духновський, В. Коваль. Ці студенти та десятки неназваних студентів-журналістів різнобічно висвітлювали життя університету та молоді, піднімали перед адміністрацією університету проблемні питання, аналізували події у місті, нагадували читачам про знаменні дати. Газета на той час мала суттєву підтримку від керівництва університету, фінансування та потужний кадровий склад.

Колектив газети представляв Житомирську область на I, II та III Всеукраїнській виставці «Молодіжна преса в Україні», які відбувалися у Києві (червень 2003, 2004 та 2005 рр.) [21; 20; 19]. За участь у першій виставці редакції була оголошена подяка від голови оргкомітету виставки, екс-міністра в справах сім'ї, дітей та молоді В. Довженко.

О. Трохимчук у ролі редактора студентсько-викладацької газети «Універсум»

Згодом колектив газети став одним з ініціаторів та членів оргкомітету зі створення Всеукраїнської громадської організації «Асоціація молодіжної преси України». У 2008 році Національна спілка журналістів України визнала студентсько-викладацьку газету «Універсум» кращою газетою України серед студентських видань [12]. У 2009 році газета посіла II місце на V Всеукраїнській виставці видань для молоді «Молодіжний акцент-2009», що проходила у Запоріжжі [9].

Вже більше 40 осіб з працівників газети стали членами Національної спілки журналістів України. Щорічно 2-3 студенти отримують рекомендацію для вступу у спілку.

Студентсько-викладацька газета «Універсум» співпрацює з іншими студентськими та молодіжними газетами міста, області та України, з громадськими, політичними газетами та часописами Житомира й області, є членом Асоціації професійних журналістів і рекламистів Житомирщини [2].

На базі студентсько-викладацької газети «Універсум» та «Студентського радіо» у червні 2003 року було створено перший та єдиний в області Студентський Інформаційний Центр (скорочено СІЦ) університету. СІЦ є організаційною одиницею університету, яка сприяє розвитку студентського самоврядування, донесенню потрібної інформації до студентів та викладачів, проводить організаційну, інформаційно-навчальну, рекламну та інші діяльності, які спрямовані на підвищення авторитету університету [18].

Зокрема, на сайті Житомирського державного університету імені Івана Франка зазначено, що «сьогодні Студентський Інформаційний Центр сприяє розвитку студентського самоврядування, донесенню потрібної інформації до студентів та викладачів, проводить організаційну, інформаційно-навчальну, рекламну та інші діяльності; надає консультативну та практичну допомогу студентам в оволодінні журналістськими навичками; виконує функції пресслужби, зокрема здійснює зв'язок із засобами масової інформації (ЗМІ), іншими пресслужбами; організовує і проводить пресконференції; готує пресрелізи, а також матеріали для розміщення у ЗМІ з метою підвищення авторитету університету; сприяє розвитку співробітництва з іншими засобами інформації, молодіжними організаціями, спілками, товариствами та об'єднаннями як в Україні, так і за кордоном; створює різноманітні інформаційні джерела та виступає засновником засобів масової інформації в університеті (друкованих, радіо, телевізійних, електронних); здійснює медіапідтримку

різноманітних заходів в університеті та за його межами» [18].

За останні роки у роботі газети «Універсум» відбулися кардинальні зміни: у 2014 році з метою економії було скорочено фінансування; епоха карантинів та дистанційного навчання призвела до того, що газета втратила друковану і має лише електронну версію, яка розміщена на офіційному сайті університету [17].

Редактором залишається А. Близнюк, верстальник газети – Т. Безверха, колишній викладач кафедри. Кореспондентами традиційно залишаються студенти спеціальності «Журналістика» різних курсів. Здобувачі вищої освіти мають змогу реалізувати отримані під час вивчення освітніх компонент знання, практичні навички саме у підготовці журналістських матеріалів для газети «Універсум»: для студентів першого курсу газета є тим виданням, у якому вони протягом року публікують свої матеріали і набувають практичних навичок журналістської діяльності; студенти ж четвертого курсу публікують у газеті матеріали, які є основою їхніх дипломних робіт.

Аналізуючи архітектоніку, технічне редагування, художнє оформлення та специфіку дизайну студентсько-викладацької газети «Універсум» зазначимо, що технічне редагування та дизайн видання зазнали змін з нового 2022 календарного року.

Архітектонічними особливостями видання є тематичні сторінки, рубрики «Від редакції», «Дебют апробації». Особливостями технічного редагування є те, що для заголовків, основного тексту та підписів використовується шрифт *Mur-iad Pro* із застосуванням кольору. Основний текст – 9 пт (боргес), пряме світле накреслення, підписи статей – напівжирним накресленням аналогічним кеглем. Розмірні величини для заголовків відповідної статті варіюються від розміру займаної площі на сторінці видання. Також для заголовків іноді використовується шрифт *Minion Pro*. Для зручності процесу верстки, підвищення культури оформлення та сприйняття тексту читацькою аудиторією в усьому виданні використовується функція автоматичного переносу слів.

Електронна версія газетного видання «Універсум» має кольоровий варіант. На відміну від попередніх років осучаснено шапку видання: використовуються кольорові зображення нагород видання, змінено на жовто-блакитний варіант назву газети та використано кольорове зображення герба Житомирського державного університету імені Івана Франка. Також вдало підібрані відтінки блакитного кольору для обмежувальних лінійок, на

одній з яких розташовано випускні дані видання: номер, дату виходу та іншу інформацію.

Активно використовуються кольорові плашки – 20 % від основного кольору. Такий відсоток не заважає читачеві сприймати текст. Також використовуються фігурні кольорові рамки. Кольорове виділення у тексті, зокрема червоний колір, використовується з метою підсилення уваги до певного контенту (наприклад матеріалу про кіберзлочинність та ін.).

Зміна кольоровості видання зумовлена переходом від друкованої версії, яка друкувалася у 2 кольори через обмежені технічні можливості друкарні, до електронної.

90 % ілюстрацій у виданні мають заокруглені кути. Такий елемент художнього оформлення видання має позитивний психологічний ефект для читацької аудиторії, що є важливим у період війни. Також використовуються накладання заголовка на ілюстрацію, ефект вирізки по контуру та текст з обтіканням, колаж. Після узгоджувальних консультацій між редактором та дизайнером-верстальником передбачаються зміни в застосуванні кольору саме для оформлення окремих рубрик газетного видання.

Висновки і пропозиції. Отже, історичні передумови і факт створення газетного періодичного

видання – студентсько-викладацької газети «Універсум», а також важливість функціонування цього видання в інформаційному просторі Житомирщини є незаперечними. «Універсум» є необхідною платформою у процесі підготовки фахівців-журналістів. Перехід у цифровий формат розширив технічні можливості дизайну та верстки видання, значно підвищив їхню якість.

Перспективами наукового дослідження є вивчення передумов створення, процесу зародження, функціонування та розвитку періодичних друкованих газетних та журнальних видань Житомирщини, у тому числі газетних видань інших закладів вищої освіти. Особливої ваги набувають дослідження зародження періодики періоду здобуття незалежності України при переході засобів масової інформації від державної форми власності до приватної. Важливо продовжити аналіз складових видання – елементів культури видання: журналістських матеріалів, технічного редагування, художнього оформлення видання, більш детально дослідити якість видання, жанрове розмаїття та проаналізувати зміну рубрикації студентсько-викладацької газети «Універсум» протягом її існування в інформаційному просторі Житомирщини.

Список літератури:

1. Андросович О. І., Барановська І. А. Спортивний контент у ЗМІ м. Житомира. *Innovations and prospects of world science: Proceedings of the 11th International scientific and practical conference, Vancouver, 22–24 June 2022. Vancouver, 2022. P. 407–411. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2022/06/INNOVATIONS-AND-PROSPECTS-OF-WORLD-SCIENCE-22-24.06.22.pdf> (дата звернення: 03.09.2022).*
2. Асоціація професійних журналістів та рекламистів Житомирщини. *Громадський Ресурс Полісся, 2022. URL: <https://ngo.zt.ua/ngo/aprjg/> (дата звернення: 01.09.2022).*
3. Башманівський В. І. Міжкультурний діалог у інтернет-виданнях Житомирщини за 2013–2014 роки. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філософські науки. Житомир, 2016. Вип. 1 (82). С. 23–28.*
4. Башманівський В. І. Міжкультурний діалог у регіональних аудіовізуальних ЗМІ початку ХХІ століття. *Соціум. Документ. Комунікація. Серія: Історичні науки. Переяслав-Хмельницький, 2018. Вип. 5. С. 153–164.*
5. Безверха Т. М. Особливості редакторської підготовки періодичних видань національних меншин Житомирщини. *Редакторська і журналістська майстерність: збірник матеріалів ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції 27 березня 2015 р. / Укладачі: Гладир Ю. Ф., Хміль-Чуприна В. В. Кременчук: Кременчуцький університет економіки, інформаційних технологій і управління, 2015. С. 35–36.*
6. Безверха Т. Періодичні видання національних меншин Житомирської області як чинник етноінтеграції громадянського суспільства в Україні. *Наукові записки Інституту журналістики. 2016. Т. 63. С. 64–67. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizh_2016_63_14 (дата звернення: 10.10.2022).*
7. Близнюк А. Сучасне книговидання Житомирщини: стан, проблеми, перспективи. *Наукові записки Інституту журналістики. 2014. Т. 55. С. 21–24.*
8. Василевич О. Видавнича справа та книгодрукування на Житомирщині в ХІХ – на початку ХХ ст. *Поліграфія і видавнича справа. 2005. № 42. С. 15–20.*
9. Газета житомирських студентів получила вторую награду. *Житомир.info. 2009. 25 груд. URL: https://www.zhitomir.info/news_51752.html (дата звернення 09.10.2022).*
10. Давидова Л. Проблеми регіональної газетної періодики в сучасному інформаційному просторі України та Польщі. *Intermarum: історія, політика, культура. 2014. № 1. С. 357–363. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inhpc_2014_1_35 (дата звернення: 10.10.2022).*

11. Дюжева К. Соціальна інформація в розрізі глобального COVID-карантину в рецепції житомирських медіа: специфіка, форми репрезентації. *Вісник Книжкової палати України*. 2021. № 2. С. 19–24.
12. Житомирській студентській газеті «Універсум» виповнилося вісім років. *20 хвилин*. 2011. 24 січ. URL: <https://zt.20minut.ua/Kult-podii/zhytomirskiy-studentskiy-gazeti-universum-vipovnilosya-visim-rokiv-10190824.html> (дата звернення 09.10.2022).
13. Жур І., Андросович О. Висвітлення реалії сучасного українського села у періодиці Звягельщини. *Система національних ЗМК у сучасній Україні: нова візія: матеріали XVII Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених та студентів* (Дніпро, 14 квітня 2021 р.). Дніпро, 2021. С. 43–45.
14. Зайко Л. Я. Суспільно-політичне періодичне газетне видання «Голос громадянина» як трибуна державотворчих процесів в Україні (1990–1991). *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2019. Т. 30 (69), № 3. С. 181–186.
15. Кравчук М., Партико З. Преса Житомирщини в період другої світової війни: якісний аналіз. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: журналістика*. 2022. № 2 (4). С. 6–20.
16. Стельникович С. В. Офіційна україномовна преса генерального округу «Житомир». *Гуржіївські історичні читання: зб. наук. праць*. Черкаси, 2013. С. 235–237.
17. Студентсько-викладацька газета «Універсум». *Житомирський державний університет імені Івана Франка*. URL: <https://zu.edu.ua/universum.html> (дата доступу: 05.09.2022).
18. Студентський інформаційний центр. *Житомирський державний університет імені Івана Франка*. URL: <https://zu.edu.ua/sic.html> (дата звернення: 10.10.2022).
19. У Києві відбувся Всеукраїнський молодіжний форум. *Київська міська рада*. 2005. 26 черв. URL: <https://kmr.gov.ua/uk/content/u-kyuevi-vidbuvsya-vseukrayinskyu-molodizhnyu-forum> (дата звернення: 20.10.2022).
20. 24 червня відкривається II Всеукраїнська виставка «Молодіжна преса в Україні» Асоціація молодіжної преси України. *Детектор медіа*. 2004. 23 черв. URL: <https://detector.media/withoutsection/article/19409/2004-06-23-24-cherhvnyya-vidkryvaietsya-ii-vseukrainska-vystavka-molodizhna-presya-v-ukrainiasotsiatsiya-molodizhnoi-presy-ukrainy/> (дата звернення: 01.10.2022).
21. 26 червня у Києві відкриється I Всеукраїнська виставка «Молодіжна преса в Україні». *Детектор медіа*. 2003. 23 черв. URL: <https://detector.media/withoutsection/article/14902/2003-06-24-26-cherhvnyya-u-kyievi-vidkryietsya-i-vseukrainska-vystavka-molodizhna-presya-v-ukraini/> (дата звернення: 01.10.2022).

Blyzniuk A. S., Davydova L. V., Zaiko L.Ya. THE STUDENT AND TEACHER NEWSPAPER «UNIVERSUM»: HISTORY AND NOWADAYS

The regional information space of Zhytomyr is interesting from the scientific point of view precisely because of the existence of a developed system of mass media and, in particular, periodicals. The purpose of the article is to inform the scientific community about the historical prerequisites for the creation, further development and functioning of the student and teacher newspaper «Universum» of Ivan Franko Zhytomyr State University. Methodology: the historical method is used to describe the peculiarities of creation and development of the newspaper «Universum» in the information space of Zhytomyr region; the method of analysis was applied while dividing the process of preparing the publication for printing into stages, as well as analyzing the components of publication – architectonics, technical editing, artistic design of the publication; synthesis – while combining pre-divided parts of the publication into a single whole to make conclusions about the quality of publication; content analysis – while analyzing sections of the publication. The scientific novelty of the article under consideration is the study of the prerequisites of creation, the process of creation, functioning and development of the student and teacher newspaper «Universum» and the role of this publication in the information space of Zhytomyr region. The article presents the results of the analysis of architectural features, technical editing and artistic design of the publication. It is noted that full color, the use of rounded corners on illustrations and dies in the design of the publication have a positive psychological effect on the readership. In the conclusions, we state the importance of the functioning of the publication «Universum» in the information space of Zhytomyr region as a student and teacher publication, and also conclude about the necessity of this platform in the process of training journalist specialists. The perspectives of scientific research are the study of prerequisites and process of creation, functioning and development of periodicals of Zhytomyr region, including newspaper publications of other institutions of higher education.

Key words: printed editions, «Universum» newspaper, youth press, editor, journalist.